

بررسی سبک و شیوه استاد عبدالباسط در قرائت قرآن - 1

<?xml encoding="UTF-8">

محبوب ترین قاری

بیش از نیم قرن است که آوایی حزین، ملیح و دلنشین به گوش جان عاشقان قرآن نشسته و دل و روحشان را شیفته خود ساخته است. آوایی ملکوتی که از دهان محبوبترین قاری قرآن در پنجاه سال اخیر، خارج شده است و این آوای آسمانی متعلق به کسی نیست جز یکی از نوادر عالم قرائت یعنی استاد فقید، شیخ عبدالباسط محمد عبدالصمد. عبدالباسط نه تنها تا این زمان محبوبترین قاری به شمار می رود بلکه به عقیده عموم کارشناسان، در آینده نیز بعید است به این زودی ها کسی در زمینه قرائت قرآن به عمق و گستردگی محبوبیت و مقبولیت عبدالباسط و شهرت جهانی وی برسد. حتی افراد لاابالی در جهان اسلام که به هیچ وجه با قرآن و قرائت آن نیز سروکاری ندارد نام عبدالباسط را می دانند و وی را به عنوان معروفترین قاری می شناسند. و این محبوبیت و نفوذ در قلب ها نیست مگر در اثر خواندن قرآن از روی خلوص نیست و برای رضای خدا. جالب آنکه سفارش عبدالباسط به دیگر قاریان نیز همین است او می گوید: «به قاریان قرآن سفارش می کنم به قصد رضای خداوند و از صمیم قلب، قرآن بخوانند تا در قلوب مردم نفوذ کند».

صوت بی نظیر

شاید بهتر بود ابتدا به تجوید و مسائلی از این دست بپردازیم ولی مگر می توان به سراغ استاد عبدالباسط رفت و بیش از همه به صدای بی نظیر او توجه نکرد. صدای صاف، رسا، قوی. منعطف با تحریرهای فوق العاده زیبا و بم و زیرعالی. وگرچه صدای عبدالباسط، صدایی نازک و زیر یا به اصطلاح تنور (Tenor) است اما در بم خوانی نیز صدای بم پخته ای دارد و در مجموع باید گفت صوت وی کم نظیر واز جهاتی بی نظیر است. حنجره او در ردیف حنجره های «صاف و درخشان» قرار می گیرد و به معنای واقعی کلمه می توان او را «حنجره طلایی» نامید همچنان که وی به همین نام نیز معروف شده است. (1) لازم به ذکر است از آنجا که صدای عبدالباسط بسیار زیر و نازک می باشد معمولاً تقلید از قرائت های وی به خردسالان و کودکانی که می خواهند کار قرائت را آغاز کنند پیشنهاد می شود البته کسانی که در سنین بالاتر از خردسالی و کودکی قرار دارند ولی صدای نازکی دارند نیز می توانند به تقلید از قرائت وی بپردازند.

نفس طولانی

نفس از جمله عوامل بسیار تأثیرگذار بر روند قرائت است. قاری دارای نفس زیاد به راحتی لحن مورد نظرش را انتخاب می کند و آنها را تا انتها و بدون هیچ نگرانی از کم آمدن نفس به اجرا در می آورد. همچنین از نظر رعایت «وقف و ابتدا» نیز با مشکلی روبرو نیست و فقط کافی است محل وقف را به درستی تشخیص دهد و آنگاه خواندن خود را تا آن محل مناسب برای وقف، ادامه دهد و در آنجا توقف نماید.

همینطور چون مشکل کم آمدن نفس، ندارد در خواندن، دستپاچه نمی شود و با طمأنینه بیشتری قرائت می کند.

لذا می تواند حروف را دقیقتر اداء کند و به طور کلی قواعد تجویدی را بهتر پیاده نماید.

پس از این مقدمه باید بگوییم از جمله الطاف الهی در حق عبدالباسط محمد عبدالصمد، نفس طولانی اوست که با استفاده از آن گاهی چند خط را با یک نفس قرائت می کند و لحنی زیبا و ماندگار را خلق می نماید. لحنی که با معانی آیات، هماهنگ بوده و در رساندن معنا بسیار مؤثر است.

یکی از سفرهای استاد به کشور عراق و شهر کاظمین بوده است. این سفر در سال 1330 هـ.ش انجام شده و عبدالباسط در آن زمان حدوداً 24 سال سن داشته است. او به همراه عبدالفتاح شعشاعی، ابراهیم شعشاعی و ابوالعینین شعیشع به مدت سه روز در صحن مطهر امامین کاظمین (ع) به تلاوت قرآن می پرداختند حاضران در آن جلسات می گویند در یکی از این تلاوت ها، استاد عبدالباسط آیه نور که چند خط است را با یک نفس قرائت کرد که حیرت و شگفتی حصار را در پی داشته و همگان را به تشویق فوق العاده ای واداشت. (2)

شایان ذکر است عبدالباسط از قاریانی است که به دلیل محبوبیت و شهرت جهانی با دعوت های زیادی از اقصی نقاط جهان مواجه بوده و لذا مسافرت های فراوانی انجام داده است وی به تمامی کشورهای عربی، کشورهای مختلفی در قاره آفریقا و آمریکا و همچنین به کشورهای پاکستان، هند، مالزی، اندونزی، برمه و... رفته است و در تمامی این سفرها خاطرات فراموش نشدنی از قرائت های زیبای قرآنی به یادگار گذاشته است. در سال 1365 - یعنی 2 سال پیش از وفاتش - نیز از طرف جمهوری اسلامی ایران دعوت شده بود که با وجود علاقه خود استاد برای این سفر، مع الاسف دولت مصر به وی اجازه سفر به ایران را نداد.

سبک

در آغاز راه و در دوره نوجوانی از قرائت و سبک شیخ محمد رفعت، متأثر بود و از شیوه و روش وی در قرائت قرآن تقلید می کرد. خود عبدالباسط درباره تأثیرپذیری از قرائت رفعت می گوید:

«من از مرحوم استاد رفعت نکات لازم بسیاری در علم قرائت فرا گرفتم و برای این یادگیری هر روز مسافتی طولانی طی می کردم تا به مکان تلاوت استاد برسم، زیرا در آن ایام، در خانه ها رادیو نبود و فقط قهوه خانه ها رادیو داشتند. در آن زمان شیخ رفعت و شیخ عبدالفتاح شعشاعی تنها کسانی بودند که در رادیو، قرآن تلاوت می کردند و ما سه کیلومتر راه طی می کردیم تا به تلاوت ایشان گوش دهیم» (3)

عبدالباسط به مرور زمان و با تمرین و تلاش بسیار توانست تقلید در قرائت را کنار بگذارد و سبکی ویژه خود ابداع کند، سبکی بی بدیل و جذاب و سبکی حزین و در عین حال دلنشین. سبکی که یکی از ارکان اساسی آن صدای نازک و زیر عبدالباسط است همچنین تحریرهای ریز و ظریف که کمتر کسی توانایی اجرای دقیق آنرا دارد.

پی نوشت ها :

1. برای آشنایی با ویژگیهای مختلف «صوت» و انواع صداها و حنجره ها می توانید به منابعی که در این زمینه وجود دارد و از جمله به جلد سوم از کتاب «اصولی فنی قرائت قرآن کریم» که به موضوع صوت، اختصاص دارد

مراجعه فرمایید.

2. اگر چه در حالت طبیعی خواندن تمام آیه «نور» با یک نفس، برای نگارنده این نوشتار نیز تا حدود زیادی عجیب و یا شاید غیرممکن به نظر آید ولی از آنجا که ما درباره نابغه ای چون عبدالباست - آن هم در اوج جوانیش - سخن می گوییم و این خاطره هم به وسیله جمع کثیری نقل شده است پذیرش آن برای انسان آسان می گردد.

3. مصاحبه استاد عبدالباست، پخش شده از رادیو قرآن جمهوری اسلامی ایران در آذر 1368 به مناسبت اولین سالگرد درگذشت وی.